

RÉSZLETES ZÁRÓJELENTÉS

Bevezető, rövid összegzés

A pályázati támogatásnak köszönhetően nemcsak újjáéledtek a nagy múltú magyar bizantinológiai kutatások, hanem széles nemzetközi kapcsolatrendszerbe ágyazódva külföldön is elismertté váltak. A hazai rendezésű nagy nemzetközi konferenciákon mintegy 350 előadás hangzott el, 53 külföldi tudományos intézménnyel létesült kapcsolat, magyar előadók 10 külföldi intézményben tartottak előadásokat. A pályázati eredményeknek köszönhetően a kutatóhelyen (ELTE Eötvös József Collegium) a magyar bizantinológia tudományszakot immár intézmény képviseli, 2015. szeptember 1-jén mint egyetemi szervezeti egység hivatalosan létrejött az EC Byzantium Központ. Kutatóhelyi székhellyel bejegyezték a Magyar Bizantinológiai Társaságot, amelynek keretében rendszeres felolvasó ülések vannak. A Központ oktató-kutatói, a pályázat résztvevői elindították az *Antiquitas – Byzantium – Renascentia* könyvsorozatát (ISSN 2064-2369), amelyben 26 kötetet jelentettek meg (7213 oldal). Összesen 116 tudományos közleményt publikáltak a támogató NKFIH feltüntetésével. A pályázat lehetőséget biztosított több, mint tíz fiatal kutató támogatására, tehetségük kibontakoztatására, arra, hogy ne vesszenek el a magyar tudomány számára. A pályázatnak köszönhetően az elmúlt fél évtizedben a magyarországi görög stúdiumok és különösen az ó- és újjörög területet egyaránt integráló bizantinológia művelésének olyan biztos tudományos fundamentuma keletkezett, amely a közeljövőben nemzetközi szinten is iskolát teremthet.

A rövid összegzésben foglaltak bővebb kifejtése

A kutatási tevékenység meghatározó, a programnak állandó keretet adó elemei voltak a *Byzanz und das Abendland. Studia Byzantino-Occidentalia* nagy nemzetközi konferenciák (I–V). A Társadalomtudományi Kollégium elnökének engedélye alapján a kutatási tervben foglaltakhoz képest a szűkebb értelemben vett bizantinológiából kiindulva folyamatosan bővíthettük a tudományterületeket, így a Bizánccal kortárs „nyugat” irodalmi, művészeti és tárgyi emlékeinek kutatását is bevontuk a rendezvénysorozatba. Az öt konferencián – a teljes programfüzetek, valamint a vonatkozó tudományos és tudománynépszerűsítő tudósítások a Byzantium Központ honlapján elérhetőek és letölthetőek: <http://byzantium.eotvos.elte.hu/byzance-et-loccident-i-v/> – mindösszesen 333 tudományos előadás hangzott el (felsorolásukat lásd ugyanott). A konferenciák ténylegesen a nemzetközi együttműködést szolgálták. Mindezt nemcsak a vendégelőadók révén a kapcsolatrendszerbe bevont intézmények hosszú sora (Athéni Egyetem; Biblioteca Apostolica Vaticana; Bizantoloski Institut Srpske Akademije Nauka i Umetnosti, Beograd; CNRS, Paris; Collège de France; Collegio Superiore, Bologna; Democritus University of Thrace; Eberhard-Karls-Universität, Tübingen; École des Hautes Études en Sciences Sociales [EHESS, Paris]; École Normale Supérieure rue d’Ulm [ENS, Paris]; Heidelberger Akademie der Wissenschaften; Heinrich Heine Universität, Düsseldorf; Institut für Österreichische Geschichtsforschung; Ionian University, Corfu; İşik University, Istanbul; Linköping University; Ludwig-Maximilians-Universität, München; National and Kapodistrian University of Athens; ÖNB Wiener Papyrussammlung; Österreichische Akademie der Wissenschaften; Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz; Ruprecht-Karls-Universität, Heidelberg; Slovanský ústav Akademie věd České Republiky, Prága; Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Beograd; Trnavskej Univerzity, Nagyszombat; Universidad de Valladolid; Università degli Studi di Milano; Università degli Studi di Padova; Università degli Studi di Roma Tor Vergata; Università degli Studi di Torino; Università degli Studi Roma Tre; Università di Bologna; Universität zu Köln; Université de Fribourg/Universität Freiburg; Université de

Lausanne; Université de Namur; Université de Nantes; Université de Poitiers; Université de Reims; Université Paris X; Université Paris-Ouest Nanterre; Université Rennes 2; Université Sorbonne Nouvelle Paris III; University Babeş-Bolyai, Kolozsvár; University of Bucharest; University of Oslo; University of Oxford; University of Palermo; University of Peloponnese, Kalamata; Univerzita Komenského v Bratislave; Univerzita Masaryk, Brno; Univerzitet u Novom Sadu; Uppsala University), hanem a hazánkban működő külföldi diplomáciai és kultúrképviselők vezetőinek és tudományos referenseinek megkülönböztetett figyelme is bizonyította. (A konferenciákon megnyitót, köszöntőt mondott, illetve előadást tartott a francia, a német, az osztrák, a görög és a szerb nagykövet, valamint a Budapesten működő francia-, olasz-, spanyol és osztrák kulturális intézetek igazgatói.) A konferenciákon elhangzott előadások anyagából minden esetben tematikus konferencia-köteteket adtunk ki, amelyeket rendre egy év múlva, a soron következő konferencián, ünnepélyes körülmények között az egyes nyelvterületekhez kötődő kultúrintézetekben mutattunk be.

A kutatási tervben foglaltak szerint a nemzetközi együttműködés mindvégig kétirányú volt. Három alkalommal tartottunk Symposiont (kétnapos konferenciát és kutatási konzultációkat) Bécsben, ahol a kiemelt szakmai együttműködő intézmény (ÖAW - Abteilung Byzanzforschung Institut für Mittelalterforschung) képviselőivel dolgoztunk együtt. Fontos és nemzetközi szinten is rendkívül megtisztelő – az újjáéledő magyar bizantinológia szempontjából jelképes – alkalom volt, hogy a 23. Nemzetközi Bizantinológiai Kongresszuson kutatócsoportunk Belgrádban önálló, tematikus kerekasztalt szervezhetett, majd a kutatási terv címének megfelelő ülészakot rendezhetett (lásd <http://byzantium.eotvos.elte.hu/23rd-international-congress-of-byzantine-studies/>).

A külföldi együttműködő partnerek meghívására a kutatócsoport tagja az alábbi intézményekben tartottak előadásokat: École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS, Paris); École Normale Supérieure rue d'Ulm (ENS, Paris); Institute of Archeology, London; Institute of Classical Studies Literary Seminar (London); Ionian University, Corfu; Université Rennes 2; University College London; Universität Heidelberg; University of Peloponnese, Kalamata; Universität Salzburg.

A kétoldalú együttműködések több esetben szándéknyilatkozatokban is megerősítettük, amelyek a későbbi, a közös kutatási projekteket támogató pályázatok szempontjából is fontos támpontot jelentenek. (Lásd a <http://byzantium.eotvos.elte.hu/egyuttmukodesek/>, a felsorolás nem teljes.)

A pályázati támogatás biztosította tudományos munkának, a nemzetközileg is kimagasló eredményeknek köszönhető, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetem a pályázati kutatóhelyen, a pályázat résztvevőinek bevonásával és alkalmazásával létrehozta a Byzantium Központ szervezeti egységet. A Központ hivatalosan 2015. szeptember 1-jével kezdte meg működését (<http://byzantium.eotvos.elte.hu/wp-content/uploads/2016/07/20.-Byzantium-K%C3%B6zpont-Alap%C3%ADt%C3%B3-sz%C3%A1nd%C3%A9knyilatkozat.pdf>). A tudományos munkatársként alkalmazott Egedi-Kovács Emese és Mészáros Tamás bérkeretét egyrészt az ELTE a Collegiumnak célzottan biztosított kutatóegyetemi támogatásból, másrészt a Bölcsészettudományi Kar a görög tanulmányokat támogató keretátadásából biztosította. A magyar bizantinológia művelésének szempontjából történelmi eredmény született. A Byzantium Központ – a Collegium, mint kutatóhely üzemeltetésében létrehozott és frissített – honlapjának főoldala itt található: <http://byzantium.eotvos.elte.hu/>. A Központ munkatársainak és a kutatás résztvevőinek köszönhetően több egyesület, társaság is tevékeny munkát végzett a pályázati céloknak megfelelően. Kiemelkedő, hogy hosszú, történelmi megszakítást követően ismét hivatalosan megalakult a Magyar Bizantinológiai Társaság, amelynek székhelye a kutatási hely központja

az ELTE Eötvös Collegium lett. (Az MBT-ről általában és a havi rendszeres felolvasó ülésekről tételesen lásd <http://byzantium.eotvos.elte.hu/tarsasagok/magyar-bizantinologiai-tarsasag/dokumentumok/> és <http://byzantium.eotvos.elte.hu/tarsasagok/magyar-bizantinologiai-tarsasag/tevekenyseg/>.)

A pályázat témavezetőjének és senior kutatóinak sorozatszerkesztése mellett létrehoztuk a pályázat címét latinul tükröző Antiquitas – Byzantium – Renascentia (ABR) című könyvsorozatot (ISSN 2064-2369), amelyben a futamidő alatt 26 kötet jelent meg (mindösszesen 7213 oldal terjedelemben: <http://byzantium.eotvos.elte.hu/kiadvanyok/on-line/>). A kötetsorozat idegen nyelvű egységei 2016-tól nemzetközi tudományos testület gondozásában, előzetes bírálat alapján (peer-review) jelennek meg (<http://byzantium.eotvos.elte.hu/kiadvanyok/editorial/>).

A kutatócsoport tagjai összesen 116 közleményt tettek közzé, valamennyi tételnél feltüntettük a NKFIH (és jogelődje, az OTKA) támogatását. (Mindebből: hazai folyóiratban megjelent tanulmány magyar nyelven: 9 db; hazai folyóiratban megjelent tanulmány idegen nyelven: 1 db; külföldi folyóiratban megjelent tanulmány idegen nyelven: 19 db; folyóiratban megjelent tanulmányok összesen: 29 db; hazai konferencia közlemény magyar nyelven: 15 db; hazai konferencia közlemény idegen nyelven: 15 db; külföldi konferencia közlemény idegen nyelven: 1 db; konferencia közlemények összesen: 31 db; magyar nyelven szerkesztett mű: 4 db; idegen nyelven szerkesztett mű: 14 db; szerkesztett művek összesen: 18 db; könyvfejezet magyar nyelven: 3 db; könyvfejezet idegen nyelven: 16 db; könyvfejezetek összesen: 19 db; hazai könyv [monográfia] magyar nyelven: 5 db; hazai könyv [monográfia] idegen nyelven: 1 db; külföldön megjelent könyv [monográfia] idegen nyelven: 1 db; könyvek összesen: 7 db; egyéb [beszámoló]: 3 db; egyéb [recenzió]: 9 db.)

A pályázat megvalósításának indulásakor a témavezető mellett 14 résztvevő alkotta a kutatócsoportot. A Társadalomtudományi Kollégium elnökének előzetes engedélyével a futamidő alatt további nyolc kutató csatkozott, illetve lépett be a korábban távozó közreműködők helyére. A kutatás egésze alatt összesen 23 kutató alkotta a csoportot. Az engedélyezett személyi változtatásoknak köszönhetően tizenegy fiatal pályakezdő tehetséges kutatót sikerült bevonni ideiglenesen vagy hosszabb időre a közös munkába. A magyar tudomány művelése szempontjából különösen fontos eredménynek tartjuk, hogy a fiatal kutatók közül heten kezdték meg vagy fejezték be doktori tanulmányaikat a futamidő alatt.